

АГРАРНА РЕФОРМА – КЛЮЧ ДО ПРИСКОРЕННЯ РОЗВИТКУ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Аграрний сектор економіки – один із основних бюджетоформуючих секторів, який пройшов складний шлях трансформацій і відіграє важливу роль у вирішенні продовольчої безпеки та успішного розвитку економіки країни в цілому.

Протягом останніх 5 років вартість валової продукції сільського господарства зростає (у постійних цінах 2010 р.) в 1,3 рази, рентабельність сільськогосподарського виробництва – з 21,1 до 25,8%, продуктивність праці у сільгоспідприємствах – в 1,7 рази. Крім того, Україна суттєво наростила обсяги експорту сільськогосподарської продукції, утвердилася серед основних експортерів зерна та соняшникової олії у світі.

Серед ключових складових таких успіхів є формування фундаментальних засад розвитку аграрного сектора в умовах ринку. Сьогодні ці засади, разом з розробленими на їх основі законодавчими актами, науково-практичними рекомендаціями і посібниками, висунуті вченою радою Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» на здобуття Державної премії в галузі науки і техніки 2015 року. Науково-практична робота «Трансформація аграрного сектора економіки України до ринкових умов господарювання»¹ об'єднала результати наукових досліджень та практичних розробок авторського колективу, що внесли значний внесок у наукове забезпечення розбудови вітчизняного аграрного сектора на ринкових засадах, а саме П.Т. Саблука, П.І. Гайдуцького, В.Я. Месель-Веселяка, А.С. Даниленка, М.Й. Маліка, М.М. Федорова, М.В. Гладія, Ю.О. Лупенка, Ю.Я. Лузана, І.Г. Кириленка. Ця робота включає опубліковані протягом 1990-2014 рр. 873 наукові праці, 68 науково-практичних посібників для виробництва, пропозиції до більше 120 законодавчо-нормативних актів та ін., що дають підстави для фор-

мування та функціонування аграрного сектора на ринкових засадах.

Новизна та практична значимість роботи полягає у науковому обґрунтуванні докорінних змін в аграрному секторі економіки шляхом переходу від адміністративно-командної до ринкової системи господарювання шляхом роздержавлення землі та передачі її у приватну власність тим, хто на ній працює, і на цій основі створення господарських структур ринкового типу.

Організаційні перетворення на селі було розпочато після прийняття 18.12.1990 р. постанови Верховної Ради України „Про земельну реформу”, якою з 15 березня 1991 року всі землі України оголошено об'єктом земельної реформи, а Указом Президента України „Про невідкладні заходи щодо прискорення земельної реформи у сфері сільськогосподарського виробництва” 10.11.1994 р. було започатковано впровадження ринкових принципів у розвитку аграрного сектору економіки України.

Основне науково-методичне забезпечення процесу реформування лягло на плечі науковців Інституту аграрної економіки. Реформування охопило всі сфери сільськогосподарської діяльності і сільськогосподарського устрою та корінним чином змінило ставлення до особистої праці селян і приватної власності. За кілька років були розроблені наукові підходи та практичні рекомендації щодо реорганізації колгоспів і радгоспів, приватизації (паювання) землі та майна, формування господарських структур, інфраструктури ринку, ринкової фіскальної та соціальної системи.

Поєднання зусиль владних структур, науковців та аграріїв-виробників дало можливість окреслити основні стратегічні напрями та механізми аграрної реформи, закласти підвалини нормативно-правової бази реформування та нових виробничих відносин, які визначили економічний устрій майбутнього села.

¹ Електронний ресурс: <http://www.kdpu-nt.gov.ua/work/transformaciya-agrarnogo-sektoru-ekonomiki-do-rinkovih-umov-gospodaryuvannya>

Завдяки науковим розробкам здійснено важливі етапи реформаційних змін: проведено роздержавлення і грошову оцінку земель, приватизацію сільськогосподарських угідь. На новій організаційно-правовій основі сформовано підприємства ринкового типу. Передача державою сільськогосподарських угідь у приватну власність громадян стала передумовою формування ринкових земельних відносин.

В цілому, відзначаючи позитивні зрушення в розвитку аграрного сектора, слід підкреслити актуальність існуючих проблем, на вирішення яких були спрямовані зусилля авторів науково-практичних розробок. Зокрема, особлива увага була приділена соціально-економічним проблемам розвитку сільських територій в контексті земельної реформи, удосконаленню системи управління землекористуванням, розвитку маркетингової діяльності суб'єктів підприємництва при формуванні ринкових відносин, інформаційно-консультаційному забезпеченню проведення земельної реформи, адаптації обліку, аудиту і аналізу стандартів країн з розвиненим ринком землі, а також фінансово-кредитному забезпеченню ефективного використання земельних угідь.

Більшість наукових розробок відносяться до розв'язання соціальних питань і захищеності людей. Стан і тенденції розвитку села виступають своєрідним індикатором результативності функціонування аграрного сектору. Проте політика соціального захисту населення не повною мірою виконує свої першочергові функції стосовно дотримання фундаментального принципу справедливості через перерозподіл новоствореного продукту. В результаті запроваджен-

ня запропонованих розробниками пропозицій відбулося зменшення розшарування населення за доходами і майном, дотримання соціальних стандартів і соціальних гарантій. В цьому напрямку слід відмітити ряд теоретичних і практичних розробок, що стосуються розвитку кооперації, соціального капіталу на селі.

Успішний розвиток аграрного сектора на ринкових засадах сприяв формуванню надійної продовольчої безпеки держави, розвитку харчової промисловості, наповненню внутрішнього ринку продовольчими товарами вітчизняного виробництва, що домінують у структурі споживання. Серед найкращих свідчень цього беззаперечне лідерство України у світі за обсягами експорту соняшникової олії.

В роботі суттєве місце відводиться розробці наукових та практичних засад взаємовідносин сільського господарства та підприємств харчової промисловості, розвитку кооперації та інтеграції цих сфер, залученню інвестицій та ін. Розроблені на цих засадах механізми успішно імплементовані і зараз використовуються на практиці, сприяють оновленню виробництва суміжних галузей, впевненому освоєнню ними зарубіжних ринків, в тому числі і Європейського Союзу.

Вважаємо, що науково-практична робота «Трансформація аграрного сектору економіки України до ринкових умов господарювання» має наукову цінність, вагоме значення для подальшого розвитку аграрного сектору держави, а колектив авторів заслуговує на присудження Державної премії України в галузі науки і техніки за 2015 рік.

*Єгоров Б.В., д.т.н., проф., член-кореспондент НААН,
ректор Одеської національної академії харчових технологій*